

ՇԱՀԱՆ Ռ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ ՇԱՀԵԿԱՆ ԳՐՔՈՅԿԸ

«Հոգեւորականը հոգիի մարդն է»
Շահան Պերպերեան

Հայոց մեծ իմաստասէր, հոգեբան, երաժշտագէտ, խմբավար, գեղագէտ եւ քարոյագէտ՝ Շահան Պերպերեան, իր «Թելադրանք Հոգեւորականներու» գրքով կին մէջ, գրուած 1938-էն 1944 թուականներու միջեւ, կ'անդրադառնայ խիստ շահեկան ու կենսական նիւթի մը՝ «Հայ Արդիական Կրօնաւորը»: Ան մանրամասնօրէն կը նկարագրէ հայ արդի կրօնաւոր ըլլալու հասկացողութիւնը եւ զայն կը բաժնէ հետեւեալ ստորակարգերու՝

- ա. Ի՞նչ է կրօնաւորութիւնը
- բ. Ի՞նչ է արդիականութիւնը
- գ. Ի՞նչ է հայութիւնը

Կրօնաւորութեան ակնարկելով, կը նշէ որ նախ եւ առաջ «հոգեւորականը հոգիի մարդն է, ... հոգիի մարդը, *de l'esprit*»: Ան կը տարբերի ամենքէն իր ներքին խորունկ աշխարհով, հոգեկան նուրբ հիւսուածքով ու իմացական քարձրագոյն կարողութեամբ: Կրօնաւորը, սակայն, հիմնականին մէջ պէտք է տարբերի իր ոգեկան տարրով: Բայց ի՞նչ է ոգին: Ինչպէ՞ս կարելի է սահմանել անոր իմաստը. «Ոգին այն է, որ իրականութիւնը նախ իմացապէս կը նուաճէ, որ կը գիտնայ, մեր մէջ գիտցող կարողութիւնն է», կը գրէ Պր.

Պերպերեան: Ոգին, ուրեմն, լոյսի դեր ստանձնած, կու գայ լուսաւորելու՝ անծանօթ ծանօթի վերածելով, բաճառածը յայտնաբերելով եւ մթագնածը պայծառացնելով: Ոգին կ'որոնէ նաեւ միջոցներ՝ գործելու, նպատակակէտի մը հասնելու եւ աշխատանք մը իրագործելու համար: Ոգին դադար չունի, չի հատնիր, չի սպառիր: Զի նանչնար յոգնութիւն եւ վիատութիւն: Հետեւաբար, ոգին «լուսաւոր ոյժ մըն է, ... կամեցող է, ... նաեւ սիրող ոյժ մըն է»:

Կրօնաւորը, ոգիի մարդ ըլլալով, անոր հետաքրքրութեան ծիրը ընդարձակ է եւ ունի անմար արժէքներու շարք մը: Անոր ընտրած արժէքները կը գերազանցեն ու կ'անդրանցնին պարզ, սովորական, մարդաստեղծ արժէքները: Ան կը ձգտի քարձրագոյնին ու վեհագոյնին, նոյնիսկ՝ անկարելիին: Եկեղեցականը, որ բռնուած է ոգեղէն արժէքներու ստեղծումով ու պահպանումով, չի կրնար ինքզինքն անջատել ոգեկան ակունքին քարիքներէն ու հոգեկան վայելքներէն: Ան յարատեւ պիտի տառապի ու տոհմի՝ հասնելու այդ ակնադրիւրին: Ինչ փոյթ որ սակաւադէպօրէն պիտի գնահատուի ան որ ոգորումի ու մարտնչումի ճանապարհին է: Անտարակոյս, այս պատճառ պիտի ըլլայ որ կրօնաւորին եւ ռամիկ մարդուն միջեւ

խրամատը ընդլայնի՝ ռամիկը նիւթը հետապնդելով, իսկ եկեղեցականը՝ ոգին:

Հոգեւորականը «մեծ սիրոյ մարդն է», որուն սէրը ի վերուստ կ'ընծայուի իրեն՝ մեծ վարդապետին նուիրական կեանքով ու կենարար խօսքով: Սիրոյ ճառագայթումը անոր հոգիէն ներս այնքան հզօր է ու պայծառ, որ ան չի զրադիր կեանքի մանրութեան, փուն հարցերով, չի խաբուիր սնոտի երեւոյթներով, այլ իր վեհոգութեամբ կը բարձրանայ, կը ճախրէ եթերն ի վեր, կ'ընդգրկէ նոր ոլորտներ:

Հոգեւորականը ակնբախ պէտք է ըլլայ իր ազնուական ոգիով: Անոր հոգին, այո, ազնիւ պէտք է ըլլայ, սիրտը՝ բարի, բնաւորութիւնը՝ հեզ, ներող: Կրօնաւորին ազնուականութիւնը կը համարուի հազուագիւտ առաքինութիւն եւ քացառիկ յատկութիւն: Այս ազնուականութիւնը ժառանգական չէ, այլ՝ ստացական: Այս եկեղեցականը, իր օրինակելի վարք ու բարքով, իր ստեղծագործական ոգիով՝ իր ծիածանի բոլոր նրբերանգներով, եւ իր սիրոյ արտայայտութեամբ ձեռք կը ձգէ գայն: Այս պատճառով, ան կը փնտռուի ամենուրեք եւ իր անձին հանդէպ պաշտամունքային սէր եւ խորին ակնածանք կը պարտադրէ:

Եկեղեցականը ժամանակին մարդն է: Ան ապրելով ներկայ առաջընթաց դարուս մէջ, իր գլուխը չի պահեր միջնադարի խաւարին մէջ, այլ «ան իրապէս ժամանակին գլուխը կեցած է», հետեւաբար, անընդունակ է հիննալու եւ դառնալու ժամանակավրէպ ու անպիտանի: Այս եկեղեցականը այլեւս այլոց գութին ու կարեկցանքին կարիք չունի, որովհետեւ իր նոր պատմութեանով արդէն իսկ գրաւած է սիրտը իր ժողովուրդին եւ հովուական մականն ի ձեռին կը հովուէ իր Բանա-

ւոր Հօտը դալար մարգագետիններու մէջ: Այս այն հոգեւորականն է, որ ինքզինք գիտակցօրէն ու կամաւորապէս զրկելով կեանքի պարգեւած անցողիկ հաճոյքներէն ու վայելքներէն, անճատութիւնը եղած է «հոգիի հաճոյքներուն»: Անդին, կան նաեւ եկեղեցականներ «որոնք իրենք իրենց վրայ կը խղճան, որ չեն կրնար պարել, եւ չունին այն հաճոյքները, որոնք այնքան շատ են դուրսը... հոգեւորականը անոնց հաճոյքէն զրկելով ինքզինք, ոչ թէ չ'ուզէր զանոնք վայելել, այլ որովհետեւ անոնցմէ վեր՝ ինք ոգիի հաճոյքը ունի»: Ահա այդ բարձրագոյն հաճոյքն է որ զինք կ'արգիլէ իջնել հասարակ մակարդակի եւ վեր կը բարձրացնէ՝ ըմբռնելու «գերագոյն հաճոյքը», որ անփոխարինելի է: Պր. Պէրպէրեան յստակօրէն կը գրէ, որ այն եկեղեցականները որ «չեն տեսներ այն բաները որոնց համար կոչուած են ... ամէնէն գէշ հոգեւորականներն են: Եթէ չունին իրենց ըրածին ու նոյնիսկ պաշտածին, Աստուծոյ հաւատքը, այն ատեն այդ մարդերը ահաւոր խղճալի մարդեր են»:

Հոգեւորականը, հետեւաբար, հոգիի, ճաշակի ու ազնուականութեան մարդն է: Եթէ եկեղեցականը գիտակից է իր կոչման եւ ունի ազնիւ ու անսակարկ նուիրում իր սուրբ աշխատանքին, այդպիսին «սքանչելի կերպով կը կրէ իր սքեմը», եւ կարեւորութիւն չ'ընծայեր այլոց չար մտածումներուն, նենգ արարներուն, անտեղի քննադատութիւններուն, որովհետեւ անոնք «չեն գիտեր թէ ինչ կ'ընեն»: Մեր Տէրը եւս, տառապալի խաչէն իր բարձրագոյն բարեպաշտութեամբ աղաղակեց. «Հայր, ներէ՛ անոնց, վասնզի չեն գիտեր թէ ի՞նչ կ'ընեն»: Այստեղ վրէժխնդրութիւն չկայ, այլ միայն՝ վեհանձնութիւն: Ան «երբեք չ'ատեր զանոնք, այլ կը ջանայ փրկել

զանոնք իրենց ցած վիճակեն»։ Նոյնա-
նըման ոգի կը գտնենք նաեւ ֆրանսացի
մեծ գրող՝ Վիկտոր Հիւկոյի «Թշուա-
ները» նշանաւոր վէպին մէջ, ուր կը
նկարագրուի ժան Վալժանի եւ Բար-
սիլոն ու Վեհանձն Եպիսկոպոսի հանդի-
պումը։ Աղֆատ ժան Վալժան, Եպիսկո-
պոսի տունէն արժաթեղէններ գողնալէ
ետ, ոստիկաններուն կողմէ բռնուած
ու ետ Բարսիլոնէն էր։ Եպիսկոպոսը
ժպտալով հրամայած էր ոստիկաննե-
րուն անմիջապէս ազատ արձակել զինք,
ըսելով՝ հոս Բարսիլոն «սխալեւ է»։ Ժան
Վալժանի մեկնումէն առաջ, Եպիսկոպո-
սը հանդիսաւոր շեշտով մը ըսած էր
անոր. «Ժան Վալժան, եղբայր իմ, ալ
չարութեան ճամբէն ելար եւ Բարսիլոն
ճամբան մտար։ Հոգիդ գնեցի. սեւ
գաղափարներէ եւ կորստեան ոգիին
ձեռքէն ազատելով Աստուծոյ յանձնեցի
զայն»։ Աւելորդ է ըսել, որ այս խօսքե-
րուն չ'ընկերանար ոչ մէկ յանդիմանու-
թիւն, ընդհակառակը, կը տեսնենք՝
ներում, կարեկցութիւն եւ առաջնորդու-
թիւն դէպի մարդկային փրկութիւն եւ
արժանապատուութեան վերակերտում։
Ահա այսպիսի Բարձր ճաշակի ու
հագուազիւտ ազնուականութեան կ'ակ-
նարկէ Շահան Պէրպէրեան։

Եկեղեցականը կոչուած է դառ-
նալու արդիական մարդը, որ է ըսել՝
ըլլալ հաղորդ հասարակութեան ու
անմիջական շրջանակի փոփոխութիւն-
ներուն, զարգացումներուն ու գիտական
նուաճումներուն։ Քաջ ու շրջափայտ
հովիւր տեղեակ է «իւր ժամանակի
հարցներուն եւ համամարդկային ցաւե-
րուն», եւ չի սոսկար գիտութենէն, ընդ-
հակառակը, ամէնէն առաջ ինք
կ'ուղղուի դէպի գիտութիւն, կը հասկնայ
ու կը գնահատէ անոր դրական
արդիւնքները եւ կը փառաբանէ անոնց
նիշդ օգտագործումը։ Գիտութեան ակ-

նադրիրէն թխած բոլոր բարիքները ան
կը ներառէ իւր կեանքէն ներս ու կը
ջանայ աղղկաւոր թեթեւցնել ծանր լու-
ծը իւր ժողովուրդին։ Հետեւաբար, ան
գիտութեան ջատագով է ու զօրեղ
պաշտպան։

Ի՞նչ է հայութիւնը կրօնաւորին
համար, երէ ոչ՝ իր էութիւնը, բովանդակ
կեանքը։ Հայ կրօնաւորին գործը եղած
է միշտ փշոտ ու խութեքով լի։
Դարերով, եկեղեցականը անբաժան
եղած է իւր ազգէն՝ միշտ զօրավիգ
կանգնելով անոր՝ իւր բոլոր
տրտմութեանց ու նեղութեանց պահե-
րուն։ Ազգին ցաւերով կոտորացող ու
տուայտող եկեղեցականը ունեցած է
դժուարին առաքելութիւն. անոր
հիմնական մտահոգութեան, սիրոյ ու
գուրգուրանքի առարկան եղած է հայ
ժողովուրդը, անոր բարւոյ կեանքը։ Ան
ամոքած է հայուն վիշտը, մատուցած
սպեղանի իւր կարեւոր սրտին, «անոր
տառապանքի օրերուն փառքիւն եւ յոյս
ներշնչողները ... հոգեւորականները
եղած են։ Հետեւաբար, հոգեւորականու-
թեան աւանդութիւնը յաղթանակի մը
հպարտութիւնը կը բերէ իւր հետ», պիտի
ըսէր Շահան Պէրպէրեան։ Եկեղեցականը
փառք համոզուած է, որ կեանքի մանու-
ծապատ հարցերէն խուսափումը լու-
ծում չ'է բնաւ, այլ անոնց դիմակայումը
եւ նակատարաց յաղթահարումը
լաւագոյն գրաւականն է եկեղեցականին
հաւատքի զօրութեան, հայասիրութեան
ու արդիականութեան։

Հայ եկեղեցականին կոչումին
անբաժանելի մասը կը կազմէ իւր
ժողովուրդին կրթութիւնը, դաստիարա-
կութիւնը, բարոյական բարձրացումը,
անոր հոգիին Բիւրեղացումը,
ազնուացումը։ Լիթուանացի մտաւորա-
կան եւ գրող՝ էտուարտաս Մէժէլայտիս,
պիտի ըսէր. «Գիշերուանից դէպի Յերե-

կը, Անգոյութիւնից դէպի Մեծ Գոյը» առաջնորդող ճամբայ մը կայ: Անտարակոյս, մեր իրականութենէն ներս, այդ ճամբու գլուխը իբրեւ իմաստուն առաջնորդ կանգնած է նուիրուած հայ եկեղեցականը: «Ով գիշերային տանջանքներ չի կրել, նա մինչեւ վերջ չի ճանաչել նաեւ ծագող արեւի բերկրանքը»: Հայ հոգեւորականը իր ժողովուրդին հետ անցած է մահուան ձորէն, տոկացած է դարբերու ամենի հարւածներուն եւ յուսադրած իր ազգը գալիք լաւագոյն օրերով:

Եկեղեցական ասպարէզը հասարակ՝ շահի ու հանգստի ասպարէզ չէ: Շահան Պէրպէրեան կը զգուշացնէ նոր սերունդը հետեւեալ իմաստուն ու խրատական խօսքերով. «Ով որ չունի այդ մեծ խանդը, հաւատքը չունի

հոգիին, պէտք չէ մօտենայ հոգեւորականութեան սեմին նոյնիսկ, որովհետեւ ատիկա ասպարէզ մը չէ ուր ուզողը կարենայ մտնել, միայն ննջեցեալ մը քաղելու կամ նոր ծնած մանուկ մը աւագանը կոխելու համար: Եւ կամ ձրի կեանք մը անցընելու համար չէ այդ ասպարէզը: Այս տեսակ եկեղեցականէն աւելի իրաւ մարդ մըն է դուրսի կօշկակարը որ իր ասպարէզը ըրած է ատիկա ու հոգիովը կ'աշխատի հացը հանելու համար»:

Ինքնա՛ն ճիշդ է Պր. Պէրպէրեան, երբ կը գրէ. «Հոգեւորականութիւնը... Յոյսի, Սիրոյ, Հաւատքի գործն է»: Այս ֆաղցր լուծը տանելու համար, հետեւաբար, հարկ է գօտեպնդուիլ հաւատքով, յոյսով ու սէրով:

ԶԵՆՈՐ Ա. ՔՀՆՅ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ